

ՄԵՌԱՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ.

Գիշեր էր, փողոցներում լուսթիւն կտիրէր, թատրոններ և սրճանոցներ արդէն փակված էին: Լապտերի լոյսով կարելի էր նշմարել երբեմն բժշկի ետև գնացող մարդին և երբեմն արլած մարդին, որ կփնտուէր իւր բնակարանը և երբեմն վախկոտ կնոջ հանդարտ տունը մտնելիս: Քաղաքի վերայ եղած անլուսին մութ երկինքը չէր հրապուրում խեղճ մարդիկների հայեացք: Երբեք ականջներ ցցած կնայէին այս և այն կողմ, որ հեռուից լսեն ոտտիկան պաշտօնեայի ոտի ձայնը:

Ոտտիկան պաշտօնեայն դարձաւ գէպի մի նեղ փողոց— իւր իւրաքանչիւր տունը մրջնանոցի նման լցված էր խեղճ աշխատաւորներով, նա ուշադրութեամբ կգնէն այս տները, որոնց բնակիչներ խոր քնի մէջ ընկղմած էին, բայց ահա ներքևից նա կտեսնէ կարմիր լոյսը և ծխի հոսանքը և առանց ժամանակ կորցնելու նա շուտով բարձր ձայնով կչվացնէ և նշան կտայ հրդեհի մասին և յետոյ լուսամուտները և դռները բաղկելով կզարթեցնէ անհոգ բնակիչներին: Սոցանից երկուսը զարթելով և տեսնելով հրդեհը իսկոյն կօգնեն ոտտիկան պաշտօնեային զարթեցնելու միւսներին: Քիչ ժամանակից յետոյ մարդիկ կանայք և կիսամերկ մանուկներ մէկ միւսի ետևից սանդուղքից կիջնեն աղաղակելով. «հրդեհ» «հրդեհ»:

Ահա լուսամուտը ճեղքվեցաւ և դուրս կգար նորա մէջից ամպի նման մուկ և կրակը գնալով կշատանար և վերջապէս ահագին կայծեր արձակելով պատեց սանդուղքի շուրջը:

Աւերին լուսամուտների մէկի մէջից մի սարսափած կին իւր որդու հետ միասին երևեցաւ, բոլորովին աղատութեան յոյսը կորցրած: Զանգակները կհնչէին ամեն տեղ, երբ հրդեհաչէջներ օգնութեան հասան, և ժողովուրդը շուտով ժողովվելով այս և այն կողմից կշտապէին սանդուղք գնել:

Հրդեհաչէջներից մի քով երիտասարդ տեսնելով խեղճ կնոջը մանուկի հետ լուսամտի վերայ կանգնած, իսկոյն իւր գլխի սաղաւարտը ուղղելով և կացինը ձեռքն առած կբարձրանայ սանդուղքի վերայով աղաղակելով. «հեռացէք այնտեղ ներքև» կշարժէր այս և այն կողմը կացին, և փողոցի վերայ կընկնէին ապակու և փայտի կտորները. իսկ ժողովուրդը աչք չէր հեռացնում նորա փայլուն սաղաւարտից և կացինը շարժող ձեռքից: Նա իսկոյն կնստեցնէ իւր ուսի վերայ մանուկին և նորա մօրը և կիջնէ ներքև, իսկ ժողովուրդը նորան կքաջալերէր «կեցցէ» ասելով ամեն մի քայլում: Բայց հազիւ թէ ներքև էր եկած, երբ տեսաւ նա որ կոտորված լուսամտի մէջից մի մարդ կկամենայ ինքն իրան ձգել ներքև, շտապով սանդուղք կմօտեցնէ, նորան կիջեցնէ, իսկ ինքն լուսամտից ներս մտնելով, կտեսնէ այրված տախտակամածի վերայ ուշաթափ ընկած կնոջը, ուստի շուտով նորան իւր ուսի վերայ գրած կիջնէր ներքև: Այնու ամենայնիւ կրակի հետ պատերազմ դարձնալ չվերջացաւ. երրորդ անգամ կբարձրանայ այս քով երիտասարդը և

կիջնէ ազատելով մի մալիկին, որն ասաց նորան թէ զեռ ևս մնացած կանայն տնտեղ սենեակի մէջ շատ մարդիկ։ Այս բանը լսելուն պէս նա չորրորդ անգամ ևս կրարձրանայ և յանկարծ կանհետանայ լուսամտից շինու թեան մէջ և կսկսէ խարխալելով որոնել ուշաթափ ընկածներին և ծխից թմբրածներին։ «Դարձեալ մէկ» ազաղակեց երիտասարդը բարձր ձայնով, քարշելով դժուարութեամբ թուլացած մարդին, իսկ ինքն յագնածութենից, շոքից և ծխից տատանվելով, կնիւղբէր նորան ժողովուրդը որ կամացուկ իջէ սանդուղքից։ Բայց այս դիւցազն յանկարծ ուշքից գնալով կթուլանայ և կընկնի շնչասպառ, վեց հոգուն ազատելուց յետոյ։ Ազգականները և բարեկամները ուրախութեամբ կորոնէին իւրեանց բարեկամին։ Բայց նա արդէն մեռած էր, նորան կըրճապատէր լաց ու կոծ անող ժողովուրդը։ Միւս օրը այս երեւելի անցքի լուրը քաղաքի մէջ տարածվեցաւ և ամէնքի սիրտը շարժեց։

Հատ հասկանալի է որ բոլորն ևս փութացին նորա ընտանիքի զրուծիւնը թեթեւացնելու համար։ Այս դիւցազնի դագաղի ետեւից կերթար բազմաթիւ ժողովուրդ պատուելով նորա սուրբ յիշատակը որ անձնազոհ եղաւ իր մերձաւորների համար։

Սակայն որքան անհասկանալի է մարդիկների անտարբերութիւնը դէպի նա, Որը մեռաւ նոցա համար աւելի ծանր մահով պարգեւելով նոցա այս աշխարհի անցաւոր կեանքից աւելի մեծ բարութիւնը։—Աստուծու որդին թողնելով երկնային փառք ու պատիւ եկաւ երկրիս վերայ կատարելու նորա սուրբ կամքը։ Փրկիչն ամենից առաջ իբրեւ մի մանուկ ամեն տիսակ չարչարանք ու զրկողութիւն կրեց, որոնց առհասարակ երթարկված է մարդկային բնութիւնը։

Տասն և երկու տարեկան եղած միջոցին ծնողներ նորան կգտնեն տաճարի մէջ վարդապետների մօտ նստած, որ կըէր նոցա ասածները և հարցմունքներ կառաջարկէր։ Բոլոր նորան ունկնդիրներ կղարմանային նորա իմաստութեան և տուած պատասխանների վերայ։ Յիսուս, ինչպէս որ կասէ Աուկաս աւետարանիչ, կզարգանար իմաստութեամբ, հասակով, աստուածային և մարդկային շնորհներով։ Փրկիչը լինելով Աստուծու որդի, կաշխատէր ինչպէս մարդի որդի, իւր սեփական ձեռներով ճարել հանապազօրեայ հաց, մնալով միշտ հլու և հնազանդ իւր ծնողներին, և ահա այսպիսի խաղաղ և անգորր կեանք կանցուցանէր Փրկիչն աշխարհիս վերայ, առանց խնդրելու մարդիկներից ամենեւին ոչ փառք և ոչ գովասանք։ Նորա ութնամեան ամենօրեայ աշխատանքը ամենաճարտար կերպով կյայտնէ նորա անձնանուէր սէրը։ Բայց արդեօք ո՞վ կմտածէ այս մասին։ Որի՞ սիրտը կգոհանայ նորանից, որ այնքան տալիներ համբերութեամբ անցուց իբրեւ խոնարհ մարդ։ Միայն շատ քիչներ կգտնվին նորան սիրողներ և նորա շաւղին հետեւողներ։ Մարդիկների մեծ մասը բաւականանալով նորանով միայն, որ նոքա արդէն վաղուց զիտեն նորա կեանքի աւետարանական պատմութիւնը, կարհամարհեն նորան չլսելով Փրկիչի ասածին, որ կասէ. «բոլոր այն ճանապարհով գնացող անձեր, նայեցէք և տեսէք կայ արդեօք ինձ նման վիշտ կրող»։

Կանգնեցէք մի վայրկեան նորա բարեկամ Ղազարոսի գերեզմանի մօտ և տեսէք, թէ ինչպէ՞ս Աստուծու որդին կ'թափէ դառն արտասուքներ նորա համար: Լսեցէք աստուածային բանի զօրութիւնը. «Ղազարէ, եկ արտաքրս»: Եւ տեսէք ինչպէ՞ս կ'հնազանդեն նորան մահ և գերեզման, որոնք չեն կարողանում պահել իւրեանց մէջ որսը:

Սարսափելի պատերազմ վարեց մեղքի և դժոխքի դէմ, և երբ նորա աշխարհից վերանալու ժամանակ մօտեցել էր, կամեցաւ գնալ Նրուսաղէմ: Նայեցէք Փրկչի չարչարանքի սուրբ պատկերին, ինչպէս նա չէ ցոյց տալիս բարկութեան որ և է նշան, այլ ընդհակառակն մեղաւորների տուած ամեն տեսակ չարչարանքներին և նախատինքներին համբերութեամբ կտանի: Նայեցէք Յիսուսի վերայ, որ ծախված է մի ստրկի գնով և իբրեւ մեղապարտ ի մահ դատապարտված, ինչպէս կանցնի նա իրան ծաղրող զինուորների և կատաղի ժողովրդի մէջից: «Սա է Աստուծու դառն»: Ահա նա կը մեռնի խաչի վերայ իրան չընդունող աշխարհի համար:

Լսեցէք աւազակին փրկող նորա խօսքերը, որոնք կաւետեն տարակուսած տիեզերքին. «ամենայն ինչ կատարեալ է»: Նա գլուխը խոնարհեցրեց դէպի իւր ստեղծված և արիւնով ներկված գետինը և աւանդեց հոգին: Բայց ո՞վ կ'մտածէ մեղաւորների բարեկամ Աստուծու որդուն Յիսուսի վերայ, որը իւր չարչարանքներով սովորեցրեց մեզ համբերութիւն ու հնազանդութիւն, և իբրեւ յանցաւոր դատվեցաւ մարդկային ազգը յաւիտեան փրկելու համար:

Ո՞վ կ'մտածէ արդեօք նորա կեանքի և մահի մէջ երեւցող սէրի այս մեծ գաղտնիքի վերայ, որի մէջ կ'փափագեն թափանցել հրեշտակները, ո՞վ կաշխատէ ճանաչել նորան, Որին ճանաչելն յաւիտեանական կեանք է:

Ս. Տ. Գ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ:

Ներկայ գիտնական հետազոտութիւնը կ'պատկանի Պէտէրբուրգի համալսարանի հայկաբանութեան պրոֆէսոր մեծ. պ. Պատկանեանին և տպված էր ռուսերէն «Ազգային լուսաւորութեան նախարարութեան օրագրում»: Այուսանք յօժարութեամբ և հարցասիրութեամբ պիտի կարդան մեր ընթերցողներն այս յօդուածը, ծանօթանալով գիտնական պրոֆէսորի նոր հայեացքների հետ մեր պատմութեան վերայ:

Քրիստոսից VIII — VII դար առաջ Հայաստանի հնագոյն պատմութիւնը մեզ ամենեին յայտնի չէ: Այն ժամանակի պատմութեան վերաբերեալ ոչ մի աւանդութիւն չէ պահպանւած ոչ նոյն ինքն Հայրի և ոչ զրացի ազգերի մէջ: Աստուածաշնչի պատմութիւնը Եղեմական զրախտի և այն սարի մասին, որի վերայ կանգնեցաւ Նոյի տապանը, կ'վերաբերվի զիսաւորապէս աւելի երկրի աշխարհագրութեանը քան թէ նորա պատմութեանը: Մենք